

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนอ ในพื้นที่อำเภอเด่นชัย จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปผลของการศึกษาในการวิเคราะห์ แบ่งออกได้เป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลจากการวิจัย
2. อภิปรายผลจากการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย
4. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านอื่น ๆ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนอ

ลักษณะพื้นฐานทางสังคม

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนอที่ทำการวิจัยในครั้งนี้นั้น ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุเฉลี่ย 41 ปี มีสถานภาพสมรสคือแต่งงานแล้วและอยู่ด้วยกัน การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และสามารถอ่านออกเขียนได้ จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครอบครัวเฉลี่ย 5 คน เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มลูกค้า ช.ก.ส. และส่วนใหญ่ไม่เป็นผู้นำทางสังคม มักจะเข้าร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรม จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เป็นแรงงานทางการเกษตรเฉลี่ย 5 คน จำนวนแรงงานจ้างในการประกอบการเกษตรเฉลี่ย 11 คน และมีจำนวนแรงงานที่สนับสนุนในการประกอบการผลิตโดยไม่เสียค่าตอบแทนเฉลี่ย 11 คน นอก

จากนั้นแล้ว เกษตรกรได้มีการพบปะกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อนอกเขตหมู่บ้านตนเองเสมอ แต่ไม่เคยได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากเพื่อนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อนอกหมู่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่ มักจะเคยพบเจ้าหน้าที่การเกษตรของหน่วยงานต่าง ๆ ในหมู่บ้านแต่ไม่เคยเดินทางไปยังสถานที่ราชการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในอำเภอ นอกอำเภอ ในตัวจังหวัด หรือเขียนจดหมายไปสอบถามปัญหาหรือขอความรู้การเกษตรจากสถานที่ราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมหรือเข้าร่วมการประชุมเกี่ยวกับการเกษตร

ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักในการทำนาและทำไร่ โดยมีการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรองและมีหน้าที่ทำการเกษตรเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองทั้งหมด มีการปลูกมันสำปะหลังเป็นพืชหลัก โดยปลูกบนพื้นที่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองทั้งหมด และพื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อเป็นพื้นที่กรรมสิทธิ์ของตนเองและพื้นที่สาธารณะ อัตราค่าจ้างแรงงานในการประกอบการผลิตทางการเกษตรโดยเฉลี่ยวันละ 40 บาท แหล่งที่มาของแรงงานในการประกอบการผลิตทางการเกษตรนั้นเมื่ทั้งแรงงานจ้างและแรงงานสนับสนุนจากเพื่อนหมู่บ้านเดียวกันและญาติพี่น้อง ส่วนใหญ่จะมีการกู้ยืมเงินเพื่อนำมาลงทุนทางการเกษตร โดยกู้ยืมเงินจาก ธ.ก.ส. คราวละ 12 เดือน ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12.50 บาทต่อปี โดยใช้หลักทรัพย์สินค้ำประกัน ได้แก่ที่ดิน บ้าน สำหรับรายได้ของครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ได้จากการทำไร่ สำหรับรายจ่ายในการเลี้ยงโคเนื้อในรอบปีที่ผ่านมานั้นใช้จ่ายเป็นค่าแร่ธาตุและค่ายามากที่สุด ส่วนรายได้จากการขายโคเนื้อนั้นมีการขายเป็นตัวมากกว่าอย่างอื่น ในการชำระค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อจะจ่ายเป็นเงินสด

ลักษณะอื่น ๆ ทั่วไป

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ มีการใช้น้ำจากแหล่งน้ำฝนและแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง บ่อ มีการใช้เครื่องยนต์ที่แรง ประสบการณ์ในการเลี้ยงโค

เฉลี่ย 9 ปี โคเนื้อที่เลี้ยงอยู่นั้นส่วนใหญ่เป็นของตนเอง และไม่เคยรับจ้างเลี้ยงโคเนื้อแต่ ถ้ารับจ้างเลี้ยงก็จะเลี้ยงแบ่งลูก การได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับข่าวสารทางด้านการศึกษา ส่วนใหญ่จะรับรู้จาก วิทยุ โทรทัศน์ และเพื่อนบ้าน มีการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ ความรู้ที่นอกจากจะ ได้รับจากวิทยุ โทรทัศน์และเพื่อนบ้านแล้ว ยังได้รับจากการพบเจ้าหน้าที่ อบรบและประชุม โดยที่เกษตรกรจะได้รับฝึกการอบรมด้านการเกษตรที่ในหมู่บ้านของ เกษตรกรเอง ในเรื่องของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ จะร่วมทุก ครั้งที่มีโอกาส เกษตรกรส่วนใหญ่จะ ไม่มีแปลงหญ้าเลี้ยงโค และจะขายโคเนื้อที่ต่อเมื่อ ต้องการใช้จ่ายเงินเท่านั้น โดยจะมีการติดต่อซื้อขายกันภายในหมู่บ้าน โดยที่ผู้ซื้อและผู้ขายจะ เป็นคนตั้งราคาเอง และเมื่อมีปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อ ก็มักจะปรึกษาเพื่อนบ้านที่เลี้ยงด้วย กัน เจ้าหน้าที่รัฐ และคนในครอบครัว

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่น ๆ กับ ความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ในพื้นที่อำเภอ ด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา มีดังนี้

2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ การ ใช้สินเชื่อกจากแหล่งสินเชื่อต่าง ๆ อายุของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำแหน่งทางสังคม การเข้ารับการฝึกอบรมด้านการเกษตร และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมการ เลี้ยงโคเนื้อ

2.2 ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ ขนาดของพื้นที่ทำกินในการปลูกพืชไร่ ขนาดของแรงงานใน ครอบครัว การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ความรู้เกี่ยวกับภาวะราคาซื้อขายโคเนื้อที่ทัน เหตุการณ์ รายได้การเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวนโคที่เลี้ยง การติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ และการรับฟังข่าวสารทางด้านการศึกษา

3. ปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ พื้นที่เลี้ยงโค (แหล่งทุ่งหญ้าธรรมชาติ) พันธุ์โคที่ดี การสุขภาพ (ดูแลรักษาความสะอาด) เงินทุนในการเลี้ยงโคเนื้อ แหล่งน้ำที่จะให้โคเนื้อกิน การทำวัคซีนป้องกันโรค การตลาดโคเนื้อ การตายของโคเนื้อ แรงงานเลี้ยงโคเนื้อ และการลักขโมย

4. ความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ในอันที่จะให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือ ได้แก่ การฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อ และการเกษตรอื่น ๆ พื้นที่เลี้ยงโคเนื้อตามธรรมชาติ การรักษาโรค การบริการผสมเทียม การให้สินเชื่อ อาหารเสริม พันธุ์หญ้าและแร่ธาตุ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในเขตพื้นที่อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ตลอดจนปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ

1. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในงานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

เกษตรกรมีการยอมรับการใช้พันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยงมาก คือมีการใช้โคเนื้อลูกผสมพื้นเมือง-อเมริกันบราห์มันกันเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากโคลูกผสมมีการเจริญเติบโตได้ดีและเร็วกว่าโคพื้นเมือง ตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของพื้นที่ภูมิอากาศ และระบบการเลี้ยงของเกษตรกรได้ดีกว่าโคลูกผสมอื่น ๆ การยอมรับด้านอาหารที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรนั้นมีการยอมรับเพียงร้อยละ 56.36 เท่านั้น กล่าวคือมีการให้อาหารชั้น เช่น รำละเอียดผสมกับการให้หญ้าในบางครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากว่าเกษตรกรที่มีการให้อาหารชั้นสลับกับการให้หญ้านั้นสามารถจะลดต้นทุนให้อาหารชั้นมาให้แก่โคเนื้อของตนเอง ตลอดจนโคเนื้อที่เลี้ยงอยู่นั้นโดยส่วนใหญ่มักจะเป็นของเกษตรกรเองทั้งหมด ไม่ใช่เป็นโคเนื้อที่รับจ้างเลี้ยง จึงได้มีการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ในเรื่องของการใช้ยาป้องกันและรักษาโรค ให้แก่โคเนื้อ เกษตรกรมีการยอมรับเรื่องการใช้ยาป้องกันและรักษาโรค ซึ่งพบว่าได้มีการจัดหายาในการป้องกันกำจัดโรคแก่โคเนื้อ ตลอดจนมีการ

ให้เจ้าหน้าที่สัตวแพทยมารักษา ไคเนื้อที่เจ็บป่วย ตลอดจนถึงยาป้องกันโรคต่าง ๆ ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องจากว่าเกษตรกรได้คำนึงถึงสุขภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของไคเนื้อที่ตนเองเลี้ยงไว้เป็นหลักใหญ่ เพราะจะต่อเนื่อง ไปถึงการเจริญเติบโตที่ดีของไคเนื้อและผลผลิตของไคเนื้อที่เกษตรกรจะได้รับด้วย เกษตรกรมีการยอมรับในเรื่องของแหล่งของพันธุ์ไคเนื้อ กล่าวคือเกษตรกรมีการใช้พันธุ์ไคเนื้อที่มาจากการผลิตที่ผสมเทียมทั้งจากหน่วยบริการของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และจากการรับจ้างผสมเทียมของเอกชนทั่วไป ตลอดรวมถึงแหล่งของพันธุ์จากการนำพ่อพันธุ์ที่รับจ้างมาผสมกับแม่พันธุ์ไคเนื้อของเกษตรกรเอง ด้วยเหตุผลที่ว่าพันธุ์ไคเนื้อที่ได้จากแหล่งอื่น ๆ เช่นจากตลาดนัด ไคเนื้อหรือจากผู้เลี้ยงด้วยกันนั้นมักจะจะเป็นพันธุ์ไคเนื้อที่ไม่ค่อยดีเท่าใดนัก ความสมบูรณ์แข็งแรงนั้นก็น้อย เกษตรกรจึงมักนิยมใช้จากการผสมเทียมและพ่อพันธุ์ที่รับจ้างมากกว่า สำหรับเรื่องการให้อาหารเสริมจำพวกแร่ธาตุแก่ไคเนื้อนั้น เกษตรกรมีการให้ก่อนแรธาตุแก่ไคเนื้อของตนเอง ทั้งนี้เพราะว่าเกษตรกรได้ทราบถึงประโยชน์ที่ไคเนื้อจะได้รับจากการกินอาหารเสริมจำพวกแร่ธาตุนี้เข้าไปและแร่ธาตุ 1 ก้อนนั้น สามารถใช้เลี้ยงไคเนื้อได้นานถึง 6 เดือน ซึ่งไม่สิ้นเปลืองมากนัก ในเรื่องของแหล่งอาหารทั้งหญ้าเลี้ยงไคเนื้อ เกษตรกรมีการยอมรับไม่มากเท่าที่ควร กล่าวคือ เกษตรกรยังไม่มีการทำแปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์สำหรับปลูกหญ้าพันธุ์ต่าง ๆ ให้แก่ไคเนื้อของตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากว่าเกษตรกรเห็นว่าแหล่งทุ่งหญ้าตามธรรมชาติที่มีอยู่นั้นเพียงพอแก่การเลี้ยงไคเนื้อของตนเองแล้ว และการดูแลสุขภาพความสะอาดของคอกไคเนื้อ เกษตรกรมีการยอมรับในเรื่องนี้ เนื่องจากว่าการดูแลสุขภาพความสะอาดของคอกไคเนื้อนั้นจะส่งผลถึงสุขภาพของไคเนื้อที่เลี้ยง กล่าวคือหากคอกไคเนื้อไม่ได้รับการดูแลทำความสะอาดมีมูลไคที่ถมอยู่มากจะกลายเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคให้แก่ไคเนื้อ ตลอดจนถึงตัวเกษตรกรเองด้วย สำหรับเรื่องของการผสมพันธุ์นั้น เกษตรกรมีการยอมรับการผสมพันธุ์โดยใช้พ่อพันธุ์จากที่อื่นหรือใช้การผสมเทียมมากกว่าการผสมพันธุ์ภายในฝูงโดยใช้พ่อพันธุ์เดิมทั้งนี้เนื่องจากว่าเกษตรกรตระหนักดีว่าการใช้พ่อพันธุ์จากที่อื่นหรือใช้การผสมเทียมเข้าช่วยในการผสมพันธุ์กับแม่พันธุ์ไคเนื้อของเกษตรกรเองแล้วนั้น จะทำให้ลูกไคเนื้อที่เกิดใหม่หรือที่ได้รับนั้น มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง มีอัตราการเจริญเติบโตสูงและเร็ว อันจะส่งผลถึงคุณภาพของไคเนื้อที่จะเป็นผลถึงผลตอบแทนจากการเลี้ยงไคเนื้อของเกษตรกร ในเรื่องของ การผสมเทียมนั้น เกษตรกรมีการยอมรับมากด้วยเหตุผลที่ว่าเกษตรกรเข้าใจถึงผลดีที่จะ

ได้รับความร่วมมือ เช่น ลูกโคเนื้อจะมีสายพันธุ์ที่ชัดเจน มีอัตราการเจริญเติบโต
 การยอมรับของเกษตรกรในเรื่องของการตลาด ในส่วนที่เกี่ยวกับแหล่งจำหน่ายโคเนื้อ
 นั้นเกษตรกรจำหน่ายโคเนื้อที่บ้านของตนเอง แต่บางรายอาจนำโคเนื้อออกไปจำหน่ายยัง
 ตลาดนัดโค-กระบือ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า การจำหน่ายโคเนื้อของเกษตรกรนั้นตัวเกษตรกร
 จะเป็นผู้กำหนดราคาจำหน่ายโคเนื้อขึ้นเอง และการจำหน่ายหรือไม่ขึ้นขึ้นกับความต้องการ
 ของตัวเกษตรกรเองด้วย การรับรู้ความเคลื่อนไหวของราคาโคเนื้อ โดยทั่วไปตามท้อง
 ตลาดนั้น เกษตรกรจะรับทราบได้จากแหล่งข่าวสารในตลาดนัดโค-กระบือ จากการพูดคุย
 พบปะกันระหว่างเกษตรกรด้วยกัน ตลอดจนพ่อค้ารับซื้อโคเนื้อที่เข้าไปติดต่อซื้อ-ขายยัง
 บ้านของเกษตรกร นอกจากนี้แล้วจากการเยี่ยมชมเขียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ทำให้
 เกษตรกรรับทราบความเคลื่อนไหวราคาโคเนื้ออีกแหล่งหนึ่งด้วย การยอมรับของเกษตรกร
 ในเรื่องของการทำฟางปรุรงแต่ให้โคเนื้อกิน ในฤดูแล้งเพื่อปรับปรุงคุณภาพของฟางให้ดีขึ้น
 เกษตรกรมีการยอมรับในเรื่องนี้ค่อนข้างมาก ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าการทำฟางปรุรง
 แต่งมีวิธีการที่ยุ่งยาก เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นในการซื้อปุ๋ยยูเรียและพลาสติกคลุมฟาง
 และเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการทำฟางปรุรงแต่น้อย จึงไม่ค่อยยอมรับและ
 มีความรู้สึกว่าการใช้ฟางข้าวที่มีอยู่เต็มแล้วจะดีกว่า สภาพโรงเรือนหรือคอกที่ใช้เลี้ยงโค
 เนื้อนั้นเกษตรกรยอมรับถึงสภาพโรงเรือนที่แยกออกจากตัวบ้านพักของเกษตรกรเอง มีหลัง
 คากันแดดกันฝน ทั้งนี้เนื่องจากว่าเกษตรกรคำนึงถึงความสะอาด การสุขาภิบาล ตลอดจน
 สุขภาพอนามัยของโคเนื้อและตัวเกษตรกรด้วย

2. ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่น ๆ ต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ

จากผลการศึกษาสมมติฐานถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ประกอบการวิเคราะห์
 ขนาดของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ทำการศึกษา นั้น สามารถสรุปผลการศึกษาคือ อายุ
 ของเกษตรกร ตำแหน่งทางสังคม สืบเชื้อจากแหล่งสืบเชื้อต่าง ๆ การเข้ารับการศึกษา
 ด้านการเลี้ยงโคเนื้อและการเกษตรอื่น ๆ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมการเลี้ยง
 โคเนื้อมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ทั้งนี้เพราะเกษตรกร

มีอายุอยู่ในช่วงวัยกลางคน จะมีความพร้อมของด้านแรงงาน ทน และมีโลกทัศน์กว้าง
 เปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ ๆ และมักจะเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งทางสังคมดี เป็นที่เชื่อถือและไว้วาง
 ใจของคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน (ท้องถิ่น) สืบเชื้อจากแหล่งสืบเชื้อต่าง ๆ มักจะกุมอำนาจ
 สถาบันการเงินของรัฐบาล เช่น ธ.ก.ส. ซึ่งมีอัตราการกูดเงินสูงและอัตราดอกเบี้ย
 ต่ำ และเป็นแหล่งเงินทุนที่ได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเข้ารับการฝึกอบรม
 ด้านการเลี้ยงโคเนื้อและการเกษตรอื่น ๆ เมื่อเกษตรกร เข้ารับการฝึกอบรมบ่อย ๆ
 ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง และมีประสบการณ์จากการฝึกอบรม จึงทำให้
 สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นผลสำเร็จ เกิดการยอมรับชมเชยและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม
 การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อนั้น เกษตรกรมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นี้โดยตลอด
 ไม่ว่าจะเป็นโครงการของรัฐบาลหรือโครงการของเอกชนก็ตาม ทำให้เกษตรกรเกิดความ
 รู้สึกในการเป็นเจ้าของ อยากร่วมที่จะเข้าร่วมในโครงการ

สำหรับสมมติฐานข้ออื่นนอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ปรากฏว่าไม่มีความ
 สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ไดศึกษากับความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของ
 เจ้าหน้าที่ส่งเสริม กล่าวคือขนาดของพื้นที่ทำกินในการปลูกพืชไร่ ขนาดของแรงงานใน
 ครอบครัว จำนวนโคที่เลี้ยง รายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ การติดต่อกับชุมชนอื่น
 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การที่มีความรู้เกี่ยวกับภาวะราคาซื้อขายโคเนื้อที่ตน
 ครอบครอง การรับฟังข่าวสารทางการเกษตรนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการ
 ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรมีการใช้พื้นที่ในการปลูกพืชชนิดอื่นที่
 เป็นอาชีพหลักว่าการเลี้ยงโคเนื้อ และสามารถ ใช้พื้นที่ทดแทนการใช้พื้นที่เลี้ยงสัตว์ โดย
 เฉพาะได้ ขนาดของแรงงานในครอบครัว ซึ่งมักเป็นครอบครัวขนาดเล็กเป็นครอบครัว
 เดี่ยว และมีแรงงานที่ไม่สามารถนำมาช่วยในการเลี้ยงโคเนื้อได้ด้วย เช่น แรงงาน
 เด็ก แรงงานผู้สูงอายุ จำนวนโคที่เลี้ยงก็มีขนาดเล็ก มักจะมีการเลี้ยงโคเนื้อเป็นงาน
 อดิเรกเลี้ยงเพื่อช่วยในการเก็บวัสดุเหลือใช้จากพืชไร่ต่าง ๆ มากกว่า รายได้ของ
 เกษตรกรที่ได้มาจากการเลี้ยงโคเนื้อยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ดังนั้นเกษตรกรจึงไม่ค่อยที่จะทุ่ม
 เทกำลังแรงงาน เงิน เพื่อการเลี้ยงโคเนื้อมากนัก การติดต่อกับชุมชนอื่น ซึ่งอาจเป็น
 เพื่อน ญาติพี่น้อง ผู้ที่เกษตรกรเคารพนับถือ การพบปะติดต่อกับบุคคลเหล่านี้อาจจะ
 เป็นการพูดคุยในเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช้การเลี้ยงโคเนื้อหรือเกษตรกรพูดคุยกับผู้ที่เคยเลี้ยง

โคเนื้อ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จมาก่อน ทำให้เกิดความไม่แน่ใจในการเลี้ยงโคเนื้อของตนเอง การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมถึงแม้ว่าการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะมีบ่อยครั้งก็ตาม การที่มความรู่เกี่ยวกับภาวะราคาซื้อขายโคเนื้อที่ขึ้นเหตุการณ์เนื่องจากการกระจายข่าวสารทางด้านสื่อมวลชนของรัฐบาลยังไม่ดีพอ เกษตรกรได้รับข่าวสารข้อมูลที่ไม่ทันสมัยในการที่จะนำมาช่วยพิจารณาการตัดสินใจที่จะขายโคเนื้อของตนเอง การรับฟังข่าวสารทางด้านวงการเกษตรของเกษตรกรมักเป็นไป ด้วยตัวของเกษตรกรเองทางด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารทางด้านวงการเกษตรเองโดยตรง

3. ปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในการเลี้ยงโคเนื้อ

1. พื้นที่เลี้ยงโค (แหล่งทุ่งหญ้าธรรมชาติ) พบว่า เกษตรกรขาดแคลนแหล่งทุ่งหญ้าธรรมชาติเพื่อใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของวิทยาลัยเกษตรกรรมนครราชสีมา เรื่องการเลี้ยงโคของเกษตรกร อำเภอด่านขุนทด โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งมากเนื่องจากภาวะแห้งแล้งในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกทั้งเกษตรกรยังไม่ทราบถึงวิธีการและไม่นิยมเตรียมอาหารไว้ล่วงหน้าสำหรับเลี้ยงโคเนื้อในฤดูแล้ง เช่น การทำฟางปรุงแต่ง การทำหมัก การทำแปลงหญ้าต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นต้น

2. พันธุ์โคที่ดี พบว่า เกษตรกรยังไม่สามารถที่จะมีหรือได้รับพันธุ์โคที่ดีได้จำนวนมากนักเนื่องจากว่าพันธุ์โคเนื้อที่ดี อาทิเช่น พันธุ์อเมริกันบราห์มัน พันธุ์ฮินดู-บราซิลนั้น เกษตรกรจะต้องไปหาพ่อพันธุ์รับจ้างมาผสมกับแม่พันธุ์โคเนื้อนั้น ๆ เกษตรกรบางคนไม่มีเงินทุนเพียงพอและการได้รับบริการผสมเทียมจากหน่วยงานของรัฐยังไม่ทั่วถึงเพียงพอ

3. การสุขาภิบาล (ดูแลรักษาความสะอาด) พบว่า เกษตรกรยังนิยมการดูแลสุขาภิบาลคอกโคเนื้อกันน้อย เนื่องจากยังขาดความรู้ในเรื่องนี้รวมทั้งไม่เห็นความสำคัญของการสุขาภิบาล ดูแลรักษาความสะอาดเท่าใดนัก ซึ่งการสุขาภิบาลสัตว์เป็นการป้องกันและรักษาสุขภาพสัตว์เลี้ยงมิให้ได้รับอันตรายจากสาเหตุต่าง ๆ รวมทั้งการติดเชืโรคและเกี่ยวข้องถึงการสร้างโรงเรือน คอกสัตว์ รางน้ำ รางอาหาร ตลอดจนการให้อาหารด้วย (ตรีนล 2527) ทั้งนี้เพราะเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อนิยมเลี้ยงหรือซังโคเนื้อของตนเองไว้ได้ถุนบ้านไม่นิยมแยกคอกออกไว้ต่างหาก

4. เงินทุนในการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดเงินทุนในการที่จะเลี้ยงโคเนื้ออย่างจริงจัง เนื่องจากการเลี้ยงโคเนื้อเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างสูงในการครั้งแรก เช่น ค่าพันธุ์โคเนื้อ ค่าก้อนแร่ธาตุ ค่าอาหารเสริม ฯลฯ

5. แหล่งน้ำที่จะให้โคเนื้อกิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีปัญหาในเรื่องแหล่งน้ำที่จะให้โคเนื้อกิน ในฤดูแล้งเนื่องจากภาวะแห้งแล้งในธรรมชาติของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ก็ยังพอที่จะมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติบ้างเล็กน้อย ไม่มากนัก

6. การทำวัคซีนป้องกันโรค พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการทำวัคซีนป้องกันโรคให้แก่โคของตนเองเพียงปีละ 1 ครั้ง (สำนักงานปศุสัตว์ อำเภอด่านขุนทด) ตามที่เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้บริการเท่านั้น แต่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีฐานะดีก็อาจจะไปซื้อวัคซีนมาทำการฉีดเองหรือจ้างให้คนอื่นมาฉีดให้ ผู้ที่มีฐานะไม่ค่อยดีก็อาจจะไม่ได้ทำวัคซีนป้องกันโรคให้แก่โคเนื้อของตน ถึงแม้ว่าในพื้นที่ที่ทำการศึกษามีปศุสัตว์อาสาหมู่บ้านอยู่ที่ตาม แต่บทบาทของปศุสัตว์อาสาในเรื่องการทำวัคซีนป้องกันโรคแก่โคเนื้อก็ยังมีส่วนน้อย ต้องคอยเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการ

7. การตลาดโคเนื้อ การตายของโคเนื้อ แรงงานเลี้ยงโคเนื้อ การลักขโมยโคเนื้อ พบว่า ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีมากนัก เช่นการตลาดโคเนื้อนั้น ผู้ซื้อมักจะมาหาซื้อในหมู่บ้านของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเองนอกจากกรณีที่มีผู้เลี้ยงโคเนื้อมีความจำเป็นต้องใช้เงินแล้วจึงนำโคเนื้อออกไปขายนอกหมู่บ้าน การตายของโคเนื้อ พบว่าไม่ค่อยมีมากนักเนื่องจากโคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงอยู่นั้นมีความทนทานต่อสภาวะแวดล้อมอยู่แล้ว ซึ่งอาจจะมีในกรณีของการเจ็บป่วย ซึ่งเกษตรกรมักจะหาซื้อยามารักษาหรือใช้ยาสมุนไพรรักษาเอง แรงงานเลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรจะใช้แรงงานในครอบครัว ไม่ต้องจ้างผู้อื่นเลี้ยงให้ ซึ่งอาจจะใช้ 1-2 คนในการเลี้ยงขึ้นอยู่กับขนาดของโคเนื้อที่เลี้ยง การลักขโมยโคเนื้อ ปัญหาที่แทบจะไม่มีเกิดขึ้นหรือนาน ๆ จะมีขึ้น ซึ่งผู้ลักขโมยจะเป็นคนนอกหมู่บ้านหรือในกรณีโคเนื้อหลงพลัดฝูงเข้าไปรวมกับฝูงอื่น เป็นต้น

4. ความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีความต้องการในเรื่องของการฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อ และการเกษตรอื่น ๆ มากที่สุด เนื่องจากในสภาพการณ์ปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจะได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการเลี้ยงโคเนื้อและการเกษตรอื่น ๆ เพียงปีละครั้งในหมู่บ้านของเกษตรกรเอง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการของเกษตรกรและในบางครั้งก็ไม่ทันเหตุการณ์หรือสภาพการณ์จริงที่กำลังเกิดขึ้น ซึ่งงานหลักสูตรพิเศษ วิทยาลัยเกษตรกรรมนครราชสีมาได้รับนโยบายให้จัดทำโครงการฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรระยะสั้น และเคลื่อนที่แก่เกษตรกรในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับหนึ่ง และหมู่บ้าน อพป. ของจังหวัดนครราชสีมา และในโครงการดังกล่าวนี้ได้กำหนดวิชาที่เปิดอบรมเรื่องการเลี้ยงโคไว้ด้วย เพื่อให้เกษตรกรเป้าหมายได้นำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ไปใช้ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนเผยแพร่แก่เกษตรกรเพื่อนบ้านต่อไป (วาทิต 2534 : 10) นอกจากนี้แล้วยังมีความต้องการในเรื่องของพื้นที่เลี้ยงโคเนื้อตามธรรมชาติ เรื่องของการรักษาโรค การบริการผสมเทียม การให้สินเชื่อ อาหารเสริมพันธุ์หญ้า แร่ธาตุ ซึ่งในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้หน่วยงานต่าง ๆ ที่มึหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อควรที่จะให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันอย่างจริงจัง ควรมีการประสานงานกันในการทำงาน มิใช่ต่างคนต่างทำ ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อนกันในการปฏิบัติงานและเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออย่างสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและส่งเสริมงานการเลี้ยงโคเนื้อ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรดำเนินการดังต่อไปนี้

ด้านเจ้าหน้าที่

1. เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อระดับจังหวัด และอำเภอ ควรวางแผนการฝึกอบรม และให้ความรู้เกี่ยวกับการทำฟางปรุงแต่ง การทำหญ้าหมัก ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นประโยชน์

2. เพื่อเป็นการพัฒนาสุขภาพในการเลี้ยงโค เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจจะทำการศึกษาเลี้ยงโค ณ บ้านของเกษตรกรเอง เพื่อให้เกษตรกรได้เห็นทั้งวิธีการและผลที่ได้รับอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

3 ควรให้ความรู้เกษตรกรเกี่ยวกับการให้วัคซีนแก่โคเนื้อ อาจจะนำเอาเกษตรกรผู้นำมาฝึกปฏิบัติ เพื่อนำเอาความรู้นั้น ไปเผยแพร่แก่เกษตรกรอื่น ๆ ต่อไป

ด้านเกษตรกร

1. เกษตรกรควรที่จะร่วมมือในการดูแลรักษาแหล่งน้ำที่จะใช้ในชีวิตประจำวัน และให้โคเนื้อบริโภค เช่น ดูแลมิให้ดินเข็น มิให้แหล่งน้ำสกปรก
2. เกษตรกรควรจะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อผลประโยชน์ทางการตลาดในการต่อรองราคาจำหน่ายโค ชื่อวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนจนถึงการต่อรองในการกู้เงินเพื่อการลงทุนต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในเขตพื้นที่อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา นั้นเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องเวลา และงบประมาณ ผลการวิจัยที่ค้นพบจึงเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงาน ได้บ้าง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสมควรที่จะได้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้เพิ่มเติมในด้านอื่นด้วย เพื่อความสมบูรณ์ของการพัฒนาด้านการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ

1. ศึกษาถึงแนวทาง รูปแบบที่เหมาะสมในการฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อที่สามารถจะนำเอาความรู้ไปประกอบเป็นอาชีพได้
2. ศึกษาถึงบทบาทของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อทั้งของภาครัฐบาลและเอกชน
3. ศึกษาถึงเจตคติของเกษตรกรที่มีต่อการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ
4. ศึกษาถึงบทบาทของปศุสัตว์อาสาในหมู่บ้าน